

To nasz świat. Geografia

Program nauczania geografii dla drugiego etapu edukacyjnego
(klasy V–VIII szkoły podstawowej)
zgodny z podstawą programową obowiązującą od 28 czerwca 2024 r.

Agnieszka Małąg

Spis treści

Uwagi wstępne	2
Ogólne cele edukacyjne	2
Ramowy rozkład materiału	4
Materiał nauczania i opis założonych osiągnięć ucznia	5
Klasa 5	5
Klasa 6	8
Klasa 7.....	13
Aspekty wychowawcze szczegółowych celów edukacyjnych	26
Propozycje metod oceniania	27
Procedury osiągania celów	30

Gdańsk 2024/2025

UWAGI WSTĘPNE

Program nauczania *To nasz świat. Geografia* jest zgodny z aktualną podstawą programową dla drugiego etapu edukacyjnego, klas V–VIII szkoły podstawowej. Podczas układania programu uwzględniono liczbę pięciu godzin geografii proponowaną przez MEN w ramowym planie nauczania – po jednej godzinie w klasach V, VI i VIII oraz dwie godziny lekcyjne w klasie VII.

Prezentowany program nauczania został przygotowany z myślą zarówno o uczniach bardzo zdolnych, jak i tych, którzy mają większe trudności w przyswajaniu wiedzy. Proponowane treści zostały ułożone w logiczny sposób, tak aby każdy uczeń mógł najpierw zapoznać się z podstawowymi pojęciami z zakresu geografii, a w miarę nauki – poznawać coraz bardziej złożone zagadnienia.

Do programu *To nasz świat. Geografia* są wydawane podręczniki, zeszyty ćwiczeń i podręczniki w wersji elektronicznej. Nauczyciele mogą także korzystać z kart pracy, prezentacji, filmów i sprawdzianów oraz innych materiałów przydatnych w pracy z uczniami.

W prezentowanym programie nauczania zwrócono szczególną uwagę na rolę geografii jako dziedziny wiedzy, która integruje wiadomości o środowisku przyrodniczym z zagadnieniami społeczno-gospodarczymi i treściami humanistycznymi. Pozwala to uczniom holistycznie spojrzeć na świat, dostrzegać zależności i wyciągać wnioski. W programie nauczania wielokrotnie podkreśla się znaczenie związków między elementami środowiska, inspirowanie do zadawania pytań i samodzielnego poszukiwania wiedzy w różnych źródłach informacji oraz podczas zajęć terenowych.

Bardzo ważnym elementem jest kształtowanie właściwych postaw uczniów wobec różnych kultur i dostrzeganie potrzeby współpracy zarówno między krajami, jak i ich obywatelami. Ważnym zadaniem geografii szkolnej jest także promowanie postawy patriotycznej i poczucia dumy z bycia Polakiem. Treści zaproponowane w tym programie nauczania sprzyjają takiemu modelowi edukacji.

OGÓLNE CELE EDUKACYJNE

Głównym celem edukacyjnym zawartym w prezentowanym programie jest skłonienie ucznia, aby potrafił zastosować zdobytą wiedzę i umiejętności w życiu codziennym.

Wymagania ogólne zostały zwięźle opisane w podstawie programowej w trzech punktach:

- I. Wiedza geograficzna.
- II. Umiejętności i stosowanie wiedzy w praktyce.
- III. Kształtowanie postaw.

Program *To nasz świat. Geografia* zakłada realizację powyższych celów. Uczeń kończący II etap edukacyjny z geografii powinien posiadać wystarczającą wiedzę geograficzną, sprawnie posługiwać się właściwymi terminami, dostrzegać zależności w środowisku geograficznym, stosować zdobytą wiedzę i umiejętności oraz prezentować oczekiwaną postawę.

Wiedza geograficzna – cele kształcenia

- Opanowanie podstawowego słownictwa geograficznego w celu opisywania oraz wyjaśniania występujących w środowisku geograficznym zjawisk i zachodzących w nim procesów.
- Poznanie wybranych krajobrazów Polski i świata, ich głównych cech i składników.
- Poznanie głównych cech środowiska geograficznego Polski, własnego regionu oraz najbliższego otoczenia – „małej ojczyzny”, a także wybranych krajów i regionów Europy oraz świata.

- Poznanie zróżnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz dostrzeganie potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.
- Rozumienie zróżnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata.
- Identyfikowanie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym na wybranych przykładach w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.
- Integrowanie wiedzy przyrodniczej z wiedzą społeczno-ekonomiczną i humanistyczną.

Umiejętności stosowania wiedzy w praktyce – cele kształcenia

- Prowadzenie obserwacji i pomiarów w terenie, analizowanie pozyskanych danych i formułowanie wniosków na ich podstawie.
- Korzystanie z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, diagramów, danych statystycznych, tekstów źródłowych oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu zdobywania, przetwarzania i prezentowania informacji geograficznych.
- Interpretowanie map różnej treści.
- Określanie związków i zależności między poszczególnymi elementami środowiska przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego, dokonywanie uogólnień.
- Ocenianie zjawisk i procesów społeczno-kulturowych oraz gospodarczych zachodzących w Polsce i w różnych regionach świata.
- Stawianie pytań oraz proponowanie rozwiązań problemów dotyczących środowiska geograficznego.
- Podejmowanie nowych wyzwań oraz racjonalnych działań prośrodowiskowych i społecznych.
- Rozwijanie umiejętności percepcji przestrzeni i wyobraźni przestrzennej.

Kształtowanie postaw – cele kształcenia

- Rozpoznawanie swoich predyspozycji i talentów oraz rozwijanie pasji i zainteresowań geograficznych.
- Łączenie racjonalności naukowej z refleksją nad pięknem i harmonią świata przyrody oraz dziedzictwem kulturowym ludzkości.
- Przyjmowanie postawy szacunku do środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz rozumienie potrzeby racjonalnego w nim gospodarowania.
- Rozwijanie w sobie poczucia tożsamości oraz wykazywanie postawy patriotycznej, wspólnotowej i obywatelskiej.
- Kształtowanie poczucia dumy z piękna ojczystej przyrody i dorobku narodu (różnych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego własnego regionu i Polski, krajobrazów Polski, walorów przyrodniczych, kulturowych, turystycznych).
- Kształtowanie pozytywnych – emocjonalnych i duchowych – więzi z najbliższym otoczeniem, krajem ojczystym, a także z całą planetą Ziemią.
- Rozwijanie zdolności percepcji najbliższego otoczenia.
- Rozwijanie postawy współodpowiedzialności za stan środowiska geograficznego, kształtowanie ładu przestrzennego oraz przyszłego rozwoju społeczno-kulturowego i gospodarczego „małej ojczyzny”, własnego regionu i Polski.
- Przełamywanie stereotypów i kształtowanie postawy szacunku, zrozumienia, akceptacji i poszanowania innych kultur przy jednoczesnym zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego narodu i własnej tożsamości.

RAMOWY ROZKŁAD MATERIAŁU

Podstawa programowa wyznacza minimalny wymiar godzin, które należy przeznaczyć na realizację danego działu kształcenia:

- piąta klasa: działy I–IV (łącznie 26 godz.), w tym – I (2 godz.), II (13 godz.), III (2 godz.), IV (9 godz.);
- szósta klasa: działy V–VIII (łącznie 26 godz.), w tym V (5 godz.), VI (4 godz.), VII (11 godz.), VIII (6 godz.);
- siódma klasa: działy IX–XIII (łącznie 60 godz.), w tym – IX (13 godz.), X (22 godz.), XI (14 godz.), XII (7 godz.), XIII (4 godz.);
- ósma klasa: działy XIV–XVIII (łącznie 26 godz.), w tym – XIV (8 godz.), XV (7 godz.), XVI (7 godz.), XVII (2 godz.), XVIII (2 godz.).

Pozostałe godziny w roku szkolnym nauczyciel może wykorzystać zgodnie z własnym wyborem na realizację projektów i dodatkowych zajęć terenowych, przeprowadzenie dodatkowych lekcji ćwiczeniowych, lekcji powtórzeniowych bądź sprawdzianów albo zrealizowanie materiału wykraczającego poza podstawę programową.

Zgodnie z założeniami podstawy programowej w podanym niżej rozkładzie uwzględniono żadaną liczbę godzin obowiązkowych.

Część	Dział	Liczba godzin	Suma godzin
Klasa V	Geografia jako nauka	1	26
	Lądy i oceany	2	
	Mapa	4	
	Krajobrazy Polski	8	
	Krajobrazy świata	11	
Klasa VI	Ziemia we Wszechświecie	5	26
	Współrzędne geograficzne	4	
	Środowisko geograficzne Europy	7	
	Wybrane elementy środowiska i gospodarki Europy	4	
	Kraje sąsiadujące z Polską	6	
Klasa VII	Położenie i terytorium Polski	5	60
	Środowisko przyrodnicze Polski	15	
	Ludność Polski	14	
	Gospodarka Polski	15	
	Mała Ojczyzna	11	
Klasa VIII			

Suma godzin w klasie V: około 30

Suma godzin w klasie VI: około 30

Suma godzin w klasie VII: około 60

Suma godzin w klasie VIII: około 30

MATERIAŁ NAUCZANIA I OPIS ZAŁOŻONYCH OSIĄGNIĘĆ UCZNIA

Poniżej znajduje się opis treści nauczania wraz z wymaganiami podzielonymi na: konieczne, podstawowe, rozszerzające i dopełniające. W osobnym rozdziale, dla zwiększenia czytelności, zostały zamieszczone aspekty wychowawcze szczegółowych celów edukacyjnych.

Klasa V

ZAGADNIENIA	TREŚCI	SZCZEGÓŁOWE CELE EDUKACYJNE			
		WYMAGANIA KONIECZNE UCZEŃ:	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:	WYMAGANIA ROZSZERZAJĄCE UCZEŃ:	WYMAGANIA DOPEŁNIAJĄCE UCZEŃ:
GEOGRAFIA JAKO NAUKA					
GEOGRAFIA JAKO NAUKA	- geografia jako nauka - źródła informacji geograficznej - główne i pośrednie kierunki świata	- wyjaśnia, czym zajmuje się geografia - wymienia główne kierunki świata - wymienia źródła wiedzy geograficznej	wymienia główne i pośrednie kierunki świata w języku polskim i skróty w języku angielskim	- znajduje korelację między geografią a innymi dziedzinami wiedzy - stosuje główne i pośrednie kierunki świata do opisu położenia wybranego punktu względem innych obiektów	potrafi korzystać z różnych źródeł informacji geograficznej w celu uzyskania informacji
LĄDY i OCEANY					
ZIEMIA – NASZA PLANETA	- Ziemia jako planeta w Układzie Słonecznym - kształt Ziemi - siatka geograficzna - cechy południków i równoleżników - rozmieszczenie kontynentów i oceanów na Ziemi	- wskazuje na globusie i mapie świata: bieguny, równik, południki 0° i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe - wskazuje i nazywa kontynenty i oceany na globusie i mapie świata - określa położenie kontynentów i oceanów względem półkul Ziemi	- podaje wartości charakterystycznych równoleżników (równik, zwrotniki, koła podbiegunowe) - podaje cechy południków i równoleżników	- porównuje siatkę geograficzną i kartograficzną - porównuje południki i równoleżniki	- omawia położenie Ziemi w Układzie Słonecznym - określa położenie wybranego punktu na Ziemi względem charakterystycznych równoleżników i południka 0°
ODKRYCIA GEOGRAFICZNE	wielkie odkrycia geograficzne	wskazuje kontynenty i oceany na trasach wypraw K. Kolumba, V. da Gamy i F. Magellana	omawia przyczyny i znaczenie wielkich odkryć geograficznych	omawia skutki wielkich odkryć geograficznych	omawia przebieg wypraw wybranych podróżników

MAPA					
MAPA I PLAN	- mapa i jej elementy - różnica między planem a mapą - rodzaje map - pojęcia: <i>mapa, wysokość, skala mapy</i>	- wyjaśnia pojęcie <i>mapa</i>, wymienia jej elementy - korzysta z legendy mapy w celu pozyskania informacji - rozdziela rodzaje map - podaje przykłady map tematycznych - podaje różnice między mapą papierową a cyfrową	- wyszukuje w atlasie różne przykłady map tematycznych - wyjaśnia, jak wykorzystywać mapę w zależności od jej rodzaju	proponuje trasę wycieczki z uwzględnieniem informacji zawartych na mapie	- orientuje mapę w terenie - posługuje się planem miasta i mapą turystyczną w terenie
SKALA MAPY I PLANU	skala mapy	- odczytuje skalę mapy - stosuje skalę mapy do odczytu odległości na mapie	oblicza odległości w linii prostej na mapie za pomocą skali	oblicza długości trasy złożonej z kilku prostych odcinków	
UKSZTAŁTOWANIE TERENU	pojęcia: <i>wysokość bezwzględna, wysokość względna, poziomice, rysunek poziomicowy</i>	- wyjaśnia pojęcia: <i>wysokość bezwzględna, wysokość względna, poziomice</i> - odczytuje wysokości bezwzględne z mapy - posługuje się rysunkiem poziomicowym - rozpoznaje na mapie formy wypukłe i wklęsłe	oblicza wysokość względną, korzystając z poziomicy na mapie	rozpoznaje w terenie elementy krajobrazu widoczne na mapie	przeprowadza obserwacje i pomiary w najbliższej okolicy szkoły
KRAJOBRAZ OCHRONA PRZYRODY	- pojęcia: <i>krajobraz, mapa krajobrazowa, krajobraz antropogeniczny</i> - sposoby ochrony przyrody	- wyjaśnia pojęcie <i>krajobraz</i> i wyróżnia jego rodzaje - podaje znaczenia barw stosowanych na mapach ogólnogeograficznych - wymienia pasy krajobrazowe Polski	- posługuje się mapą ogólnogeograficzną i krajobrazową - wyszukuje i przedstawia informacje na temat form ochrony przyrody w Polsce	- rozpoznaje na mapie składniki krajobrazu - omawia sposoby ochrony przyrody w Polsce - omawia formy ochrony przyrody w Polsce	- omawia zróżnicowanie krajobrazowe Polski - wyjaśnia, dlaczego należy chronić przyrodę - wskazuje na mapie i omawia różne formy ochrony przyrody w Polsce, w tym parki narodowe

KRAJOBRAZY POLSKI					
KRAINY GEOGRAFICZNE W POLSCE KRAJOBRAZY NATURALNE I ANTROPOGENICZNE	• krainy geograficzne w Polsce • cechy poszczególnych pasów krajobrazowych • dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe w Polsce • krajobrazy naturalne i antropogeniczne • krajobraz wielkomiejski	• wskazuje na mapie krainy geograficzne w Polsce (Pobrzeże Słowińskie, Pojezierze Mazurskie, Nizina Mazowiecka, Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Wyżyna Lubelska, Wyżyna Śląska, Tatry) • rozpoznaje na filmach i ilustracjach krajobrazy w Polsce • wymienia gatunki roślin i zwierząt występujące w danym krajobrazie • wskazuje na mapie obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego w Polsce • wyjaśnia różnice między krajobrazem naturalnym a antropogenicznym • charakteryzuje krajobraz wielkomiejski	• charakteryzuje warunki klimatyczne w poszczególnych pasach krajobrazowych • omawia najważniejsze walory przyrodnicze i kulturowe Polski • omawia wpływ warunków przyrodniczych na sposób zagospodarowania terenu na przykładach Wyżyny Lubelskiej i Śląskiej	• wskazuje podobieństwa i różnice między pasami krajobrazowymi • wyjaśnia znaczenie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego • omawia przykłady negatywnego wpływu człowieka na środowisko	• przedstawia podstawowe zależności między elementami krajobrazów • ocenia krajobraz najbliższej okolicy pod względem jego piękna oraz ładu przestrzennego • opisuje życie mieszkańców wybranych krain geograficznych
KRAJOBRAZY ŚWIATA					
STREFY KLIMATYCZNE STREFY KRAJOBRAZOWE	• rozmieszczenie stref klimatycznych i krajobrazowych na świecie • klimatogram • cechy poszczególnych stref krajobrazowych	• wskazuje na mapie i omawia strefy klimatyczne świata • wskazuje na mapie i omawia strefy krajobrazowe na świecie • odczytuje informacje zawarte na klimogramach • przedstawia główne cechy krajobrazów świata • rozpoznaje krajobrazy świata na filmach i ilustracjach • rozpoznaje na filmach	• wskazuje podobieństwa i różnice między strefami krajobrazowymi na świecie • wskazuje na zależność między życiem mieszkańców a warunkami przyrodniczymi występującymi w różnych strefach krajobrazowych	• porównuje klimatogramy z różnych stref krajobrazowych • wykazuje zależność między klimatem a strefą krajobrazową	• identyfikuje współzależność między składnikami poznawanych krajobrazów a warunkami życia człowieka

		i ilustracjach różne gatunki zwierząt i roślin występujące w różnych strefach krajobrazowych			
--	--	--	--	--	--

Klasa VI

ZAGADNIENIA	TREŚCI	SZCZEGÓŁOWE CELE EDUKACYJNE			
		WYMAGANIA KONIECZNE UCZEŃ:	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:	WYMAGANIA ROZSZERZAJĄCE UCZEŃ:	WYMAGANIA DOPEŁNIAJĄCE UCZEŃ:
ZIEMIA WE WSZECHŚWIECIE					
UKŁAD SŁONECZNY	• powstanie i budowa Wszechświata • powstanie i budowa Układu Słonecznego	• podaje podstawowe wiadomości o Wszechświecie • wylicza planety Układu Słonecznego w kolejności od Słońca	• wyjaśnia pojęcia: <i>planeta, gwiazda</i>	• rozpoznaje na ilustracji i po opisie planety Układu Słonecznego	• wyjaśnia pojęcia: <i>planety karłowate, księżyc, meteoroidy, planetoidy</i> • opisuje planety Układu Słonecznego • przedstawia wybrane wiadomości o galaktykach, gwiazdozbiorach i czarnych dziurach • przytacza najważniejsze wydarzenia z historii poznawania kosmosu
RUCH OBROTOWY ZIEMI	• cechy ruchu obrotowego Ziemi • skutki ruchu obrotowego Ziemi • obserwacje pozornej wędrówki Słońca po niebie w ciągu dnia • zróżnicowanie czasu na Ziemi, strefy czasowe	• opisuje ruch obrotowy Ziemi i jego następstwa	• demonstruje przy użyciu modelu (np. tellurium lub globusa) ruch obrotowy Ziemi	• wymienia i omawia konsekwencje ruchu obrotowego Ziemi • charakteryzuje pozorną wędrówkę Słońca po niebie	• tłumaczy związek między ruchem obrotowym a pozorną wędrówką Słońca po niebie i górowaniem Słońca, istnieniem dnia i nocy, występowaniem stref czasowych • porównuje wyniki pomiaru wysokości Słońca w różnych porach dnia
RUCH OBIEGOWY ZIEMI	• cechy ruchu obiegowego Ziemi • skutki ruchu obiegowego Ziemi • zróżnicowanie oświetlenia Ziemi	• krótko omawia ruch obiegowy Ziemi i jego skutki	• prezentuje za pomocą modelu (np. tellurium lub globusa) ruch obiegowy Ziemi	• wymienia i omawia konsekwencje ruchu obiegowego Ziemi • porównuje oświetlenie Ziemi	• oblicza różnice czasu między wybranymi punktami na Ziemi, korzystając z mapy stref czasowych

	oraz daty początków astronomicznych pór roku • zróżnicowanie wysokości górowania Słońca w różnych porach dnia w ciągu roku • obserwacje pozornej wędrówki Słońca po niebie przy użyciu gnomonu			w pierwszych dniach astronomicznych pór roku	• porównuje wyniki pomiaru wysokości Słońca w różnych porach roku
STREFOWOŚĆ OŚWIETLENIA, KLIMATÓW I KRAJOBRAZÓW NA ZIEMI	• rozmieszczenie stref klimatycznych i krajobrazowych na Ziemi • odczytywanie klimatogramów • charakterystyka stref klimatycznych i krajobrazowych	• opisuje rozkład średniej rocznej temperatury powietrza na Ziemi	• wskazuje na mapie i omawia rozmieszczenie stref oświetlenia Ziemi, stref klimatycznych i krajobrazowych	• przedstawia zależność między kątem padania promieni słonecznych na powierzchnię Ziemi a temperaturą powietrza	• wykazuje związek między ruchem obiegowym Ziemi a strefami jej oświetlenia oraz strefowym zróżnicowaniem klimatu i krajobrazów na naszej planecie

WSPÓŁRZĘDNE GEOGRAFICZNE

WSPÓŁRZĘDNE GEOGRAFICZNE	• cechy równoleżników • szerokość geograficzna i jej wyznaczanie • podział Ziemi na półkule północną i południową • cechy południków • długość geograficzna i jej wyznaczanie • podział Ziemi na półkule wschodnią i zachodnią • zastosowanie współrzędnych geograficznych • odczytywanie współrzędnych geograficznych • zastosowanie odbiornika GPS do wyznaczania współrzędnych geograficznych • wyznaczanie współrzędnych geograficznych w terenie • rozciągłość południkowa i równoleżnikowa	• wyjaśnia, czym są długość i szerokość geograficzna • pokazuje na mapie lub globusie południki 0° i 180° oraz równik, zwrotniki i koła podbiegunowe • wskazuje na mapie i nazywa kierunki świata	• wyjaśnia cel stosowania współrzędnych geograficznych • wymienia cechy południków i równoleżników • określa współrzędne geograficzne podanego punktu na mapie lub globusie	• znajduje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych • wyjaśnia, w jaki sposób oblicza się rozciągłość południkową i równoleżnikową	• wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach na podstawie podanych współrzędnych geograficznych • wyznacza w terenie współrzędne geograficzne wybranych punktów za pomocą mapy i odbiornika GPS (np. w smartfonie) • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową wybranego obiektu na mapie
---------------------------------	--	---	---	--	---

ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE EUROPY

GEOGRAFIA EUROPY	• położenie Europy na mapie świata • granice Europy • linia brzegowa Europy • podział polityczny Europy • cechy ukształtowania powierzchni Europy • wody Europy • główne cechy środowiska przyrodniczego Europy – porównanie różnych części Europy • czynniki kształtujące klimat w Europie • zróżnicowanie klimatyczne Europy • typy klimatów i charakterystyczne dla nich klimatogramy • zmiany klimatu na Ziemi	• wskazuje na mapie Europę • wyjaśnia pojęcia: <i>depresja, nizina, wyżyna, góra</i> • nazywa klimat Europy • wymienia czynniki kształtujące klimat w Europie	• opisuje położenie Europy na mapie świata • wymienia największe krainy geograficzne Europy i wskazuje je na mapie • podaje nazwę najwyższego szczytu Europy i jego lokalizację • wyszczególnia typy klimatu w Europie • krótko omawia czynniki kształtujące klimat w Europie • odczytuje dane przedstawione na klimatogramach	• wskazuje na mapie i omawia granice Europy • pokazuje na mapie Europy największe zatoki, morza, jeziora i rzeki • odszukuje na mapie wybrane państwa Europy oraz podaje nazwy ich stolic • charakteryzuje zróżnicowanie rzeźby terenu w Europie • analizuje dane przedstawione na klimatogramach	• charakteryzuje linię brzegową Europy • porównuje różne obszary Europy pod względem cech środowiska przyrodniczego • porównuje klimatogramy z różnych miejsc w Europie • tłumaczy, dlaczego w Europie na tej samej szerokości geograficznej występują różne typy klimatu • wyjaśnia pojęcia: <i>enklawa i eksklawa</i> oraz wskazuje ich przykłady na mapie • charakteryzuje czynniki, które wpływają na zmianę klimatu
LUDNOŚĆ EUROPY	• liczba ludności w Europie • gęstość zaludnienia • czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Europie • migracje ludności • społeczno- -kulturowe i ekonomiczne skutki migracji • problemy demograficzne Europy – starzenie się społeczeństwa • zróżnicowanie religijne i językowe Europy	• podaje liczbę ludności w Europie • odszukuje na mapie Europy miejsca o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia • tłumaczy pojęcia: <i>migracje, emigracja i imigracja</i>	• wykazuje różnice między migracją zarobkową a uchodźstwem	• opisuje rozmieszczenie ludności w Europie • wymienia konsekwencje migracji ludności w kraju emigracyjnym i imigracyjnym • analizuje problem starzenia się społeczeństwa, podaje przyczyny i skutki tego zjawiska	• podaje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Europie • wymienia problemy demograficzne Europy • analizuje rozmieszczenie ludności w Europie • opisuje zróżnicowanie religijne i językowe Europy
ENERGETYKA – PODSTAWA GOSPODARKI	• energetyka i różne źródła energii • typy elektrowni na świecie • wpływ różnych typów elektrowni na środowisko • zależność rodzaju produkowanej energii od	• wyszczególnia odnawialne i nieodnawialne źródła energii	• wyjaśnia, czym jest energetyka • podaje typy elektrowni	• omawia różne typy elektrowni, wskazuje ich wady i zalety • odczytuje strukturę produkcji energii z diagramów kołowych	• omawia strukturę produkcji energii elektrycznej w wybranych państwach Europy

	warunków środowiska przyrodniczego • struktura produkcji energii elektrycznej w wybranych krajach Europy • sektory gospodarki i ich funkcje			• wyjaśnia zależność między lokalizacją elektrowni określonego typu a środowiskiem przyrodniczym	
UNIA EUROPEJSKA NATO	• historia, cele i symbole Unii Europejskiej • strefa euro i strefa Schengen • rozmieszczenie na mapie państw należących do Unii Europejskiej • Polska w Unii Europejskiej i NATO • rola Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu	• podaje datę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej	• wylicza i wskazuje na mapie państwa należące do Unii Europejskiej • wymienia symbole Unii Europejskiej	• podaje cele Unii Europejskiej	• wyjaśnia znaczenie strefy euro i strefy Schengen • opisuje korzyści płynące z obecności Polski w Unii Europejskiej • omawia znaczenie przynależności Polski do organizacji międzynarodowych takich jak Unia Europejska i NATO
WYBRANE ELEMENTY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI EUROPY					
WULKANY I TRZĘSIENIA ZIEMI NA ISLANDII	• położenie geograficzne Islandii • budowa wnętrza Ziemi • płyty tektoniczne i ich ruchy • skutki położenia Islandii na granicy płyt litosfery • zjawiska wulkaniczne, trzęsienia ziemi i gejzery	• wskazuje na mapie Islandię i charakteryzuje jej położenie na granicach płyt litosfery	• tłumaczy, czym różni się magma od lawy • wymienia rodzaje ruchów płyt litosfery	• charakteryzuje rodzaje ruchów płyt litosfery • wyjaśnia, czym są gorące źródła i gejzery	• charakteryzuje trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów • na podstawie mapy omawia płytową budowę litosfery, wskazuje miejsca występowania trzęsień ziemi i wybuchów wulkanów • opisuje budowę wnętrza Ziemi • wykazuje zależność między występowaniem trzęsień ziemi i wybuchów wulkanów a płytową budową Ziemi • określa, jaki wpływ ma istnienie gorących źródeł na strukturę produkcji energii w Islandii

NOWOCZESNA GOSPODARKA FRANCJI	• położenie geograficzne Francji • cechy środowiska przyrodniczego Francji • charakterystyka gospodarki Francji • cechy przemysłu zaawansowanych technologii (high-tech) i usług oraz ich znaczenie dla rozwoju gospodarczego kraju	• pokazuje na mapie Francję i opisuje jej lokalizację • omawia cechy środowiska przyrodniczego Francji	• podaje główne cechy gospodarki Francji • wyjaśnia pojęcia: <i>metropolia</i>, <i>aglomeracja</i>	• wymienia wybrane francuskie marki oraz wskazuje produkty, które świadczą o nowoczesności gospodarki tego kraju	• analizuje czynniki wpływające na nowoczesność gospodarki Francji • opisuje rynek usług we Francji • omawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług we Francji
LONDYN I PARYŻ – EUROPEJSKIE METROPOLIE	• położenie geograficzne Francji i Wielkiej Brytanii oraz ich stolic • ludność Londynu i Paryża • znaczenie obu metropolii • atrakcje turystyczne Londynu i Paryża	• odnajduje na mapie Londyn i Paryż oraz krótko omawia ich położenie	• rozpoznaje na filmach i fotografiach najważniejsze atrakcje turystyczne Londynu i Paryża	• wymienia najważniejsze atrakcje Londynu i Paryża	• podaje podobieństwa i różnice między Londynem a Paryżem
TURYSTYKA W POŁUDNIOWEJ EUROPIE	• turystyka jako ważne źródło dochodów państwa • walory turystyczne • najważniejsze regiony turystyczne i atrakcje południowej Europy • ukształtowanie i podział polityczny południowej Europy • związki między rozwojem turystyki w południowej Europie a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej	• wyjaśnia, czym jest turystyka • wskazuje na mapie kraje Europy Południowej	• wlicza elementy infrastruktury turystycznej	• tłumaczy, czym są walory turystyczne • identyfikuje największe atrakcje południowej Europy na podstawie filmów i fotografii	• omawia rodzaje turystyki • dzieli walory turystyczne na przyrodnicze i kulturowe oraz podaje ich przykłady • wlicza największe atrakcje turystyczne południowej Europy • charakteryzuje wpływ rozwoju turystyki na strukturę zatrudnienia oraz infrastrukturę turystyczną w krajach Europy Południowej
KRAJE SĄSIADUJĄCE Z POLSKĄ					

SĄSIEDZI POLSKI	• położenie geograficzne Niemiec • gospodarka Niemiec dawniej i dziś • położenie geograficzne Czech i Słowacji • środowisko przyrodnicze Czech i Słowacji • walory przyrodnicze i kulturowe Czech i Słowacji • znaczenie turystyki dla gospodarki Czech i Słowacji • położenie geograficzne Ukrainy • środowisko przyrodnicze Ukrainy • zarys historii kraju od rozpadu ZSRR do wybuchu wojny z Rosją • położenie geograficzne Białorusi i Litwy • środowisko przyrodnicze Białorusi i Litwy • walory przyrodnicze i kulturowe Białorusi i Litwy • położenie geograficzne Rosji • środowisko przyrodnicze Rosji • relacje Polski z sąsiadami	• wskazuje na mapie położenie sąsiadów Polski • krótko omawia warunki przyrodnicze sąsiadów Polski • odpowiada, co dzieje się obecnie w Ukrainie	• charakteryzuje położenie Niemiec, Czech, Słowacji, Ukrainy, Białorusi, Litwy i Rosji • opisuje środowisko przyrodnicze Niemiec na podstawie mapy ogólnogeograficznej • omawia warunki przyrodnicze Czech i Słowacji na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia obecne problemy polityczne i społeczne Ukrainy • opisuje warunki przyrodnicze Białorusi i Litwy na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wylicza surowce mineralne Rosji	• charakteryzuje gospodarkę Niemiec • przedstawia zmiany w przemyśle Nadrenii Północnej-Westfalii • rozpoznaje na filmach lub fotografiach walory przyrodnicze i kulturowe Czech i Słowacji • wskazuje na mapie tereny Ukrainy okupowane przez Rosję • identyfikuje walory przyrodnicze i kulturowe Białorusi i Litwy na podstawie filmów lub fotografii • podaje argumenty świadczące o dużym zróżnicowaniu przyrodniczym terytorium Rosji • porównuje wybrane obszary Rosji pod względem klimatycznym i krajobrazowym	• analizuje czynniki wpływające na wysoki poziom rozwoju gospodarczego Niemiec • na podstawie danych statystycznych podaje argumenty świadczące o wysokim poziomie rozwoju gospodarczego Niemiec • wymienia walory przyrodnicze i kulturowe Czech i Słowacji • opisuje sytuację gospodarczą, polityczną i społeczną Ukrainy • wylicza walory przyrodnicze i kulturowe Białorusi i Litwy • omawia relacje Polski z sąsiadami • przedstawia najważniejsze fakty z najnowszej historii Ukrainy • podaje przyczyny ataku Rosji na Ukrainę • omawia skutki społeczno-gospodarcze konfliktów zbrojnych • uzasadnia potrzebę utrzymywania przez Polskę dobrych relacji z sąsiadami
------------------------	--	--	---	---	--

Klasa VII

ZAGADNIENIA	TREŚCI	SZCZEGÓŁOWE CELE EDUKACYJNE			
		WYMAGANIA KONIECZNE UCZEŃ:	WYMAGANIA PODSTAWOWE UCZEŃ:	WYMAGANIA ROZSZERZAJĄCE UCZEŃ:	WYMAGANIA DOPEŁNIAJĄCE UCZEŃ:
POŁOŻENIE I TERYTORIUM POLSKI					
POŁOŻENIE I GRANICE	• położenie fizycznogeografii	• wskazuje na mapie Polskę oraz podaje podstawowe	• krótko omawia na podstawie mapy	• omawia przebieg granic Polski (w	

	czne i polityczne Polski - współrzędne geograficzne – skrajne punkty Polski i Europy - rozciągłość południkowa i równoleżnikowa	wiadomości o jej położeniu - podaje całkowitą powierzchnię Polski - wymienia sąsiadów Polski - wskazuje na mapie skrajne punkty Polski i Europy - wskazuje na mapie położenie Polski oraz przebieg granic naszego kraju	ogólnogeograficzne i polityczne położenie fizycznogeograficzne i polityczne Polski - wskazuje na mapie sąsiadów Polski i określa, z którym państwem mamy najdłuższą, a z którym najkrótszą granicę - odczytuje współrzędne geograficzne skrajnych punktów Polski i Europy - wskazuje na mapie granice Polski oraz określa, które granice są sztuczne, a które naturalne	tym morskich wód wewnętrznych) oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową dowolnego obszaru na mapie	
KONSEKWENCJE POŁOŻENIE GEOGRAFICZNEGO	konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej obszarów Polski i Europy		- oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Polski i Europy - wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej obszaru Polski i Europy	wyjaśnia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej obszaru Polski i Europy	- wykazuje związek między położeniem Polski na Ziemi, a warunkami przyrodniczymi - omawia wpływ położenia Polski na sytuację gospodarczą i polityczną naszego kraju
PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY	podział administracyjny Polski	- podaje liczbę województw w Polsce - podaje nazwę województwa, w którym mieszka oraz nazwę jego stolicy	wskazuje na mapie województwa i ich stolicy w Polsce		- omawia trójstopniowy podział administracyjny w Polsce - charakteryzuje podział władzy samorządowej
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE POLSKI					

UKSZTAŁTOWANIE TERENU	pasowy układ rzeźby terenu w Polsce	- wskazuje na mapie i prawidłowo nazywa pasy rzeźby terenu w Polsce - podaje nazwy i wartości bezwzględne najwyżej i najniżej położonych punktów w kraju - podaje główne cechy pasów krajobrazowych w Polsce	wskazuje na mapie i charakteryzuje pas krajobrazowy, na obszarze, którego mieszka	- omawia mapę hipsometryczną Polski, odczytuje wysokości bezwzględne wybranych punktów na mapie - porównuje pasy krajobrazowe w Polsce pod względem budowy	rozpoznaje w terenie, na fotografiach i ilustracjach różne elementy ukształtowania terenu w Polsce, wyjaśnia ich powstanie
DZIEJE OBSZARU DZISIEJSZEJ POLSKI	dzieje geologiczne świata i Polski	- wyjaśnia pojęcie plejstocen i holocen - podaje nazwy wydarzeń i procesów, które wpłynęły na ukształtowanie powierzchni Polski i Europy	wymienia główne wydarzenia w historii Europy i Polski (ruchy górotwórcze i zlodowacenia), które miały wpływ na współczesną rzeźbę terenu		- wskazuje zależność pomiędzy wydarzeniami w dziejach geologicznych Europy i Polski (ruchy górotwórcze, zlodowacenia) a ukształtowaniem powierzchni - omawia podział historii Ziemi - wymienia ważne wydarzenia w historii świata
POWSTANIE I CECHY GÓR	wpływ ruchów górotwórczych w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski	wymienia typy gór	omawia wpływ ruchów górotwórczych i zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski	- opisuje cechy różnych typów genetycznych gór oraz podaje przykłady w Polsce i w Europie - wyjaśnia pojęcie orogeneza - wskazuje na mapie i charakteryzuje łańcuchy górskie w Polsce	omawia chronologię powstawania gór na świecie

				wskazuje na mapie świata różne typy gór	
WPŁYW ŁĄDOŁODU NA RZĘBĘ TERENU	wpływ zlodowaceń w Europie na ukształtowanie powierzchni Polski		wymienia elementy rzeźby polodowcowej w górach i na pozostałych obszarach	- charakteryzuje elementy rzeźby polodowcowej w górach i na pozostałych obszarach - wymienia cechy rzeźby polodowcowej w Polsce - przedstawia czynniki kształtujące rzeźbę terenu w Polsce	omawia i wskazuje na mapie zasięg zlodowaceń na obszarze Polski
SUROWCE MINERALNE	- podział surowców mineralnych - rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski - znaczenie surowców w gospodarce	wymienia główne surowce mineralne w Polsce	- wymienia zastosowanie różnych surowców mineralnych - wskazuje na mapie rozmieszczenie głównych surowców mineralnych Polski	- omawia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych - omawia rodzaje surowców mineralnych i wskazuje sposoby ich wydobywania - rozpoznaje główne skały w Polsce	- analizuje mapę dotyczącą rozmieszczenia i wydobywania surowców mineralnych w Polsce - wykazuje zależność pomiędzy występującymi surowcami mineralnymi a rodzajem energetyki oraz rozwojem przemysłu - wskazuje wpływ wydobywania surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze

ZMIENNOŚĆ POGODY I CZYNNIKI KLIMATOTWÓRCZE	• czynniki kształtujące klimat w Polsce • wpływ pogody na gospodarkę • prognozowanie pogody	• podaje różnice między pogodą a klimatem • wymienia cechy klimatu morskiego i kontynentalnego	• wskazuje na mapie i omawia masy powietrza napływające nad Polskę • omawia czynniki kształtujące klimat w Polsce	• odczytuje dane dotyczące klimatu w Polsce przedstawione na mapach tematycznych oraz klimatogramach • wyjaśnia powstawanie wiatrów lokalnych	
KLIMAT	• główne cechy klimatu w Polsce • długość okresu wegetacyjnego i jego wpływ na rolnictwo • zmiany klimatu	• nazywa klimat w Polsce • podaje czynniki kształtujące klimat w Polsce	• wskazuje na mapie i omawia masy powietrza napływające nad Polskę	• wyszukuje i prezentuje informacje dotyczące prognozowania pogody i zmian klimatu Polski	• na podstawie map i klimatogramów charakteryzuje klimat w Polsce oraz długość okresu wegetacyjnego • na podstawie mapy tematycznej omawia zróżnicowanie wielkości opadów w Polsce • wyjaśnia wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę
MORZE BAŁTYCKIE	• położenie i cechy przyrodnicze Morza Bałtyckiego • degradacja wód Morza Bałtyckiego	• wskazuje na mapie i omawia położenie Morza Bałtyckiego • wskazuje na mapie i wymienia największe zatoki i wyspy Morza Bałtyckiego	• przedstawia główne cechy przyrodnicze Morza Bałtyckiego, w tym zasolenie i temperaturę • omawia różne typy wybrzeży Morza Bałtyckiego	• wymienia przyczyny degradacji wód Morza Bałtyckiego • charakteryzuje ruch wody w Morzu Bałtyckim (pływy, sztorm) • omawia przyczyny i skutki degradacji wód Morza Bałtyckiego	• porównuje cechy Morza Bałtyckiego z innymi morzami (uwzględniając np. zasolenie) • podaje propozycje działań, mających na celu ochronę wód Morza Bałtyckiego

RZEKI	• walory przyrodnicze Wisły i Odry • systemy rzeczne polskich rzek • ochrona przeciwpowodziowa	• wskazuje na mapie największe rzeki w Polsce	• wyjaśnia, czym jest przepływ rzeki, charakteryzuje systemy rzeczne Wisły i Odry • wskazuje na mapie obszary zagrożone powodzią • opisuje walory przyrodnicze Wisły i Odry	• przedstawia metody ochrony przeciwpowodziowej • wskazuje sposoby wykorzystania rzek w Polsce, ocenia ich znaczenie gospodarcze • na podstawie mapy omawia sieć rzeczną w Polsce, wskazuje zlewiska • podaje metody ochrony przeciwpowodziowej	• omawia elementy systemu rzecznego • charakteryzuje różne typy ujść rzeki • wyjaśnia wpływ zagospodarowania dorzecza, w tym zabudowy obszarów zalewowych i tworzenia sztucznych zbiorników, na występowanie i skutki powodzi • podaje przykłady największych powodzi w Polsce, wyszukuje informacje na ich temat
GLEBY	• gleby w Polsce • rozmieszczenie na mapie gleb w Polsce oraz ich przydatność rolniczej	• wyjaśnia czym są gleby i wymienia ich różne typy występujące w Polsce • podaje najważniejsze cechy gleb charakterystycznych dla obszaru Polski	• na podstawie mapy tematycznej omawia rozmieszczenie gleb w Polsce • ocenia różne typy gleb występujących w Polsce pod względem przydatności rolniczej	• podaje różnice między żyznością a urodzajnością gleb • wymienia czynniki glebotwórcze • omawia powstawanie gleb	• na podstawie zdjęć, obserwacji terenowych określa różne typy gleb i podaje ich cechy
LASY	• rodzaje lasów w Polsce • rozmieszczenie lasów w Polsce	• wymienia funkcje lasów • podaje rodzaje lasów w Polsce	• wyjaśnia, czym jest lesistość, podaje jej wartość dla Polski • omawia różne rodzaje lasów w Polsce	• na podstawie mapy tematycznej omawia zróżnicowanie lesistości w Polsce • charakteryzuje różne rodzaje lasów, rozpoznaje je podczas obserwacji	• wyjaśnia szkodliwość procesu wylesiania • wyjaśnia zależność występowania rodzajów lasów od warunków przyrodniczych • wskazuje przydatność

					gospodarczą i przyrodniczą lasów
OCHRONA ŚRODOWISKA	• formy ochrony przyrody w Polsce • ochrona przyrody w moim miejscu zamieszkania • znaczenie walorów dziedzictwa przyrodniczego	• wskazuje na mapie parki narodowe w Polsce • wymienia przykłady negatywnego wpływu człowieka na środowisko przyrodnicze	• podaje przykłady różnych form ochrony przyrody w Polsce • wymienia cele ochrony przyrody	• charakteryzuje formy ochrony przyrody występujące na obszarze własnego regionu • wyjaśnia znaczenie ochrony przyrody	• podaje argumenty za koniecznością zachowania walorów przyrodniczych • charakteryzuje położenie i podaje cechy parków narodowych w Polsce • korzysta z różnych źródeł informacji w celu poznania form ochrony przyrody w Polsce
LUDNOŚĆ POLSKI					
LICZBA I ROZMIESZCZENIE LUDNOŚCI	• liczba ludności w Polsce i jej zmiany • rozmieszczenie ludności w Polsce • gęstość zaludnienia w Polsce	• podaje liczbę ludności w Polsce • wymienia czynniki wpływające na osiedlanie się ludności • wyjaśnia, czym jest gęstość zaludnienia	• omawia zróżnicowanie gęstości zaludnienia w Polsce na podstawie map tematycznych • charakteryzuje czynniki wpływające na osiedlanie się ludności dawniej i dziś • odczytuje z wykresów i danych statystycznych zmiany liczby ludności w Polsce	• porównuje liczbę ludności w Polsce i w innych krajach na świecie	• podaje prognozy dotyczące liczby ludności w Polsce na następnych latach • na podstawie danych statystycznych analizuje zmiany liczby ludności Polski po 1945 r. • oblicza gęstość zaludnienia wybranych województw
MIGRACJE	• migracje zagraniczne Polaków • saldo migracji • przyczyny i skutki migracji	• wyjaśnia, czym są migracje • wyjaśnia pojęcia imigrant, emigrant	• wymienia rodzaje migracji • podaje przyczyny i skutki migracji	• omawia przyczyny i skutki migracji • na podstawie mapy omawia główne kierunki migracji	• oblicza saldo migracji, przyrost naturalny, przyrost rzeczywisty oraz współczynniki

			zagranicznych w Polsce	• podaje, jak obliczyć saldo migracji	• na podstawie wykresów i danych statystycznych omawia migracje w Polsce w latach 1990-2023 • omawia wpływ migracji na życie społeczno-gospodarcze państwa
PRZYROST NATURALNY	• zmiany w przyroście naturalnym ludności w Polsce i w wybranych krajach Europy	• wyjaśnia, czym jest przyrost naturalny • wyjaśnia pojęcia: wyż i niż demograficzny		• na podstawie danych statystycznych wskazuje zmiany przyrostu naturalnego w latach 1946-2024 • omawia przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w krajach wysoko rozwiniętych • omawia prognozy demograficzne dla Polski	• porównuje zmiany w przyroście naturalnych i rzeczywistym ludności w Polsce i w wybranych krajach Europy • podaje propozycje zmian w celu polepszenia sytuacji demograficznej w Polsce • wyjaśnia, czym jest średnia długość trwania życia i od czego zależy
PRZYROST RZECZYWISTY	• zmiany w przyroście rzeczywistym ludności w Polsce i w wybranych krajach Europy		• podaje przyczyny i skutki spadku przyrostu naturalnego w krajach wysoko rozwiniętych	• podaje, jak obliczyć przyrost rzeczywisty	• omawia skutki starzenia się społeczeństwa
ZRÓŻNICOWANIE PŁCI I WIEKU	• piramida płci i wieku w Polsce • starzenie się społeczeństwa	• odczytuje informacje z piramidy płci i wieku ludności Polski • na podstawie piramidy płci i	• analizuje informacje z piramidy płci i wieku ludności Polski		

		wieku omawia różny typy społeczeństw			
ZRÓŻNICOWANIE NARODOWOŚCIOWE, ETNICZNE I WYZNANIOWE	• zróżnicowanie narodowościowe, etniczne i wyznaniowe Polski	• wyjaśnia, czym jest mniejszość	• wymienia mniejszości narodowe, etniczne w Polsce • omawia strukturę wyznaniową w Polsce	• na podstawie różnych źródeł informacji omawia rozmieszczenie mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce • na podstawie różnych źródeł informacji charakteryzuje mniejszości i grupy etniczne w Polsce	
URBANIZACJA	• urbanizacja w Polsce i w Europie	• wyjaśnia, czym jest urbanizacja i wskaźnik urbanizacji	• na podstawie map tematycznych i danych statystycznych analizuje poziom urbanizacji w Polsce i w Europie	• omawia rozwój urbanizacji na wybranych przykładach • porównuje poziom urbanizacji w różnych województwach, wskazuje przyczyny tego zróżnicowania	• porównuje poziom urbanizacji w różnych krajach Europy, wskazuje przyczyny tego zróżnicowania
MIASTA	• rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce • typy aglomeracji	• wskazuje na mapie największe miasta w Polsce • omawia rozmieszczenie miast w Polsce	• wymienia funkcje miast, podaje przykłady • wymienia największe miasta w Polsce	• omawia rodzaje aglomeracji	
ROZWÓJ NAJWIĘKSZYCH MIAST	• przyczyny rozwoju największych miast w Polsce • związki między rozwojem dużych miast a zmianami w strefach podmiejskich w	• wymienia cechy miast i wsi	• omawia przyczyny rozwoju największych miast w Polsce	• podaje czynniki rozwoju miast, charakteryzuje strefę podmiejską • omawia problemy dużych miast • podaje przyczyny i skutki rozwoju strefy podmiejskiej	• dyskutuje na temat plusów i minusów życia w dużym mieście i na wsi • wykazuje zależność rozwoju miast od migracji wewnętrznych

	zakresie użytkowania i zagospodarowania terenu, stylu zabudowy oraz struktury ludności na przykładzie obszarów metropolitalnych Warszawy i Krakowa wpływ migracji na strukturę wieku i zmiany w zaludnieniu na obszarach wiejskich na przykładach wybranych gmin województw zachodniopomorskiego i podlaskiego				
GOSPODARKA POLSKI					
WARUNKI ROZWOJU ROLNICTWA	warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce	- wyjaśnia, czym zajmuje się rolnictwo - wymienia warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa - na podstawie map tematycznych opisuje zróżnicowanie warunków przyrodniczych rozwoju rolnictwa w Polsce	- na podstawie map tematycznych i danych statystycznych omawia zróżnicowanie warunków pozaprzyrodniczych rozwoju rolnictwa w Polsce - wskazuje na mapie obszary o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa	wyjaśnia znaczenie długości okresu wegetacyjnego oraz rodzaju gleb na uprawy w Polsce	porównuje różne obszary w Polsce pod względem przydatności dla rozwoju rolnictwa
PRODUKCJA ROLNICZA	przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce oraz ich znaczenie gospodarcze	- wymienia główne uprawy i chów zwierząt w Polsce - przedstawia na podstawie map przestrzenne zróżnicowanie głównych upraw i	- wykazuje znaczenie upraw i chowu zwierząt - omawia wymagania głównych upraw w Polsce	- wyjaśnia rozmieszczenie głównych upraw w Polsce - wskazuje czynniki wpływające na rozmieszczenie chowu zwierząt	wyjaśnia znaczenie gospodarcze głównych upraw i chowu zwierząt w Polsce

		chovu zwierząt w Polsce			
ROZWÓJ PRZEMYSŁU	• przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski • wpływ przemian gospodarczych w Polsce po 1989 r. na zmiany struktury zatrudnienia na przykładzie konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej	• wyjaśnia, czym jest przemysł oraz jakie pełni funkcje • wymienia największe polskie firmy przemysłowe • wymienia różne gałęzie przemysłu	• podaje główne cechy polskiego przemysłu w latach 1945-1989 • wyjaśnia zmiany, jakie zaszły w przemyśle po roku 1989.	• omawia zmiany w przemyśle w konurbacji górnośląskiej i aglomeracji łódzkiej	• porównuje przemysł sprzed i po roku 1989 • omawia zmiany w przemyśle w konurbacji górnośląskiej i aglomeracji łódzkiej • wyjaśnia skutki społeczno-gospodarcze przemian, jakie zaszły w przemyśle
ENERGETYKA	• podział na odnawialne i nieodnawialne źródła energii • warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł nieodnawialnych i odnawialnych • wpływ warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój energetyki na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego • kierunek zmian w energetyce przyjęty przez Unię Europejską	• wyjaśnia, czym jest struktura produkcji energii • wymienia odnawialne i nieodnawialne źródła energii • omawia strukturę produkcji energii w Polsce	• porównuje odnawialne i nieodnawialne źródła energii	• na podstawie wykresów i danych statystycznych omawia zmiany w strukturze produkcji energii w Polsce	• analizuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji energii ze źródeł odnawialnych i nieodnawialnych • określa wpływ warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na produkcję energii na przykładzie województw pomorskiego i łódzkiego • omawia kierunki zmian w energetyce przyjęte przez Unię Europejską
USŁUGI	• rodzaje usług w Polsce • związek między transportem morskim a lokalizacją inwestycji	• wyjaśnia, czym jest sektor usług • wymienia rodzaje usług, podaje przykłady	• na podstawie mapy tematycznej charakteryzuje infrastrukturę transportową w Polsce	• analizuje dane statystyczne dotyczące obrotu w handlu międzynarodowym Polski	• omawia wpływ transportu morskiego na rozwój przemysłu

	przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta	wymienia głównych partnerów handlowych w Polsce	omawia dostęp do usług w Polsce (na przykładzie edukacji i łączności)	omawia rodzaje transportu w Polsce i jego wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy regionów	i usług w Trójmieście
STRUKTURA ZATRUDNIENIA LUDNOŚCI	- znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju - różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i wybranych państwach europejskich	- wyjaśnia, czym jest struktura zatrudnienia - omawia zależność między strukturą zatrudnienia a poziomem rozwoju kraju	wykazuje znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju kraju	wykazuje zmiany w strukturze zatrudnienia na przykładzie konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej	na podstawie wykresów i danych statystycznych porównuje strukturę zatrudnienia w Polsce i w wybranych krajach Europy
WALORY TURYSTYCZNE	- walory turystyczne Polski - wpływ turystyki na rozwój społeczno-gospodarczy kraju - wpływ walorów przyrodniczych Północy oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach	- wyjaśnia, czym jest turystyka - wymienia rodzaje turystyki - wyjaśnia na przykładach, czym są walory turystyczne Polski	wyjaśnia wpływ turystyki na rozwój społeczno-gospodarczy kraju	omawia walory turystyczne Północy oraz Małopolski	wykazuje wpływ rozwoju turystyki na rozwój społeczno-gospodarczy kraju i regionu
OBIEKTY NA LIŚCIE ŚWIATOWEGO DZIEDZICTWA UNESCO	wybrane obiekty z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości położone w Polsce	- wyjaśnia, czym jest ONZ oraz UNESCO - wskazuje na mapie polskie obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości w Polsce	charakteryzuje polskie obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości w Polsce		przedstawia znaczenie ochrony dziedzictwa kulturowego kraju

SUKCESY POLSKI W ŚWIECIE	• przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego oraz sukcesów polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej	• podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego • wymienia sukcesy polskich przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej	• omawia rozwój gospodarczy Polski po roku 1989.		• wyjaśnia, czym jest PKB i omawia zmiany wartości tego wskaźnika gospodarczego w Polsce na przestrzeni lat
MAŁA OJCZYZNA					
WŁASNY REGION I MAŁA OJCZYZNA	• położenie własnego regionu geograficznego na mapie Polski • główne cechy środowiska przyrodniczego regionu • główne cechy gospodarki regionu na podstawie wyszukanych danych statystycznych i map tematycznych • zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu • określenie obszaru utożsamianego z własną „małą ojczyzną” jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym	• wskazuje położenie swojego regionu geograficznego na mapie Polski • podaje główne cechy środowiska przyrodniczego regionu na podstawie map tematycznych	• korzysta z danych statystycznych, aby zaprezentować własny region		

ZWIEDZANIE I PROMOCJA MAŁEJ OJCZYZNY	• zaprezentowani e w wybranej formie walorów własnego regionu • projektowanie trasy wycieczki krajoznawczej po własnym regionie		• projektuje trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie na podstawie wyszukanych źródeł informacji	• prezentuje własny region w wybranej formie jako miejsce zamieszkania i działalności gospodarczej	• wykazuje zależności między elementami środowiska geograficznego na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w wybranym miejscu własnego regionu
MAŁA OJCZYZNA JAKO MIEJSCE ZAMIESZKANIA	• rozpoznawanie w terenie głównych obiektów decydujących o atrakcyjności „małej ojczyzny” • przedstawienie w wybranej formie atrakcyjność „małej ojczyzny” jako miejsca zamieszkania i działalności gospodarczej na podstawie informacji wyszukanych w różnych źródłach • projektowanie na podstawie własnych obserwacji terenowych działań służących zachowaniu walorów środowiska geograficznego oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności	• charakteryzuje gospodarkę swojego regionu	• określa obszar utożsamiany z własną „małą ojczyzną” jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym • rozpoznaje w terenie główne obiekty decydujące o atrakcyjności „małej ojczyzny”	• dostrzega potrzebę poprawy warunków życia lokalnej społeczności	• projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności

ASPEKTY WYCHOWAWCZE SZCZEGÓŁOWYCH CELÓW EDUKACYJNYCH

Lekcje geografii umożliwiają realizację wielu celów wychowawczych. Ich osiągnięcie wymaga cierpliwości, systematycznej pracy i zaangażowania. Wiele z tych celów zostanie osiągniętych w starszych klasach szkoły podstawowej, a niektóre – dopiero w liceum. Żeby tak się stało, należy dążyć do ich realizacji jak najwcześniej.

Szczegółowe cele wychowawcze

Uczeń:

- organizuje swoją pracę na lekcji (skupienie, notatka, udział w aktywnościach),
- dba o ład na stanowisku pracy,
- korzysta z różnych źródeł informacji (szczególnie ze źródeł interaktywnych) w odpowiedzialny sposób,
- szanuje wyposażenie pracowni geograficznej oraz prezentowane eksponaty,
- w razie potrzeby śmiało zadaje pytania,
- bierze aktywny udział w lekcji, np. pracuje w grupie, wykonuje dodatkowe zadania,
- wykazuje umiejętność pracy w grupie,
- w razie potrzeby potrafi pokierować pracą grupy, spełnia się w różnych rolach w grupie,
- starannie wykonuje rysunki i wykresy, korzystając z przyborów kreślarskich,
- dokładnie zapisuje rozwiązania zadań,
- systematycznie przygotowuje się do lekcji,
- starannie wykonuje proste ćwiczenia, zadania z mapą,
- wykonuje dokładnie obliczenia, korzystając w razie potrzeby z kalkulatora,
- w miarę potrzeby i możliwości służy pomocą kolegom,
- jest uprzejmy i pomocny zarówno w stosunku do rówieśników, jak i nauczyciela,
- wypowiadając się, precyzyjnie formułuje myśli,
- precyzyjnie i jasno odpowiada na postawione pytania,
- z zaangażowaniem pogłębia wiedzę, poszukując dodatkowych informacji w różnych źródłach (literatura, Internet),
- chętnie uczestniczy w konkursach i projektach międzyprzedmiotowych,
- angażuje się w zajęcia terenowe, jest zawsze właściwie do nich przygotowany,
- dba o bezpieczeństwo swoje i innych podczas zajęć terenowych i w sali lekcyjnej,
- szanuje ludzi, przyrodę oraz elementy dziedzictwa kulturowego.

PROPOZYCJE METOD OCENIANIA

Głównym celem oceniania jest udzielenie informacji uczniowi i jego opiekunom, na ile opanował stawiane przez podstawę programową wymagania. Ocena musi być dostosowana do możliwości ucznia, obejmować nie tylko efekt końcowy, lecz także wysiłek, jaki uczeń włożył w przygotowanie się do zajęć. Jest to szczególnie istotne w szkole podstawowej, w której uczeń dopiero poznaje swoje możliwości, uczy się planować swoją naukę i brać za nią odpowiedzialność. Biorąc to wszystko pod uwagę, nauczyciel ocenia ucznia z nastawieniem na jego dobro. Kieruje się przy tym kategoriami ustalonych wymagań. W każdej formie sprawdzania wiedzy powinno się stosować przyjęte zasady, które będą dla ucznia zrozumiałe i jednoznaczne.

Stopień	Zakres wymagań
dopuszczający	około 75% wymagań koniecznych
dostateczny	prawie w pełni wymagania na stopień dopuszczający oraz około 75% wymagań podstawowych
dobry	prawie w pełni wymagania na stopień dostateczny oraz około 75% wymagań rozszerzających
bardzo dobry	prawie w pełni wymagania na stopień dobry oraz około 75% wymagań dopełniających
celujący	prawie w pełni wymagania na stopień bardzo dobry oraz wymagania dopełniające

Ocenie mogą podlegać:

- aktywność ucznia na lekcji,
- odpowiedzi ustne, w tym wskazywanie omawianych obszarów na mapie ściennej,
- ćwiczenia wykonane w zeszycie ćwiczeń,
- sprawdziany po zakończeniu omawiania działu lub większej partii materiału,
- zajęcia terenowe.

Nauczyciel może dowolnie dobierać formy sprawdzania wiedzy, w zależności od poziomu uczniów oraz własnych preferencji.

Część celów edukacyjnych można, a nawet powinno się zgodnie z podstawą programową realizować podczas zajęć terenowych. Dlatego jako jedną z form oceniania wskazano ocenę za pracę podczas takich form aktywności. Może to być np. wykonanie notatek z zajęć przeprowadzonych w terenie lub wypełnienie karty pracy, udział w prowadzonych obserwacjach i wiele innych.

Tradycyjna metoda oceniania

Wybór metody oceniania zależy w dużej mierze od nauczyciela i od szkoły. Można zdecydować się na tradycyjną metodę oceniania w skali 1–6 w ciągu roku i wystawić na tej podstawie ocenę roczną. System ten wymaga od nauczyciela ustalenia hierarchii ważności ocen, tak aby ocena za sprawdzian, który wymagał opanowania większej ilości materiału, miała inną rangę niż ocena za zajęcia terenowe. Na początku każdego roku szkolnego nauczyciel zobowiązany jest przedstawić uczniom i ich rodzicom swój system oceniania. System ten powinien być zrozumiały dla odbiorcy oraz zgodny z Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania.

Punktowy system oceniania

Alternatywą do tradycyjnego systemu oceniania jest system punktowy. Przez cały rok szkolny uczeń zdobywa punkty, a następnie na ich podstawie nauczyciel wystawia oceny śródroczną i roczną w przyjętej skali 1–6.

Nauczyciel powinien z góry określić zasady zdobywania przez ucznia punktów i przedstawić je na początku każdego roku szkolnego. Można przyjąć na przykład, że z obowiązkowych aktywności uczniów

może zdobyć w sumie maksymalnie 100 punktów w ciągu semestru. Należy przy tym uwzględnić, że punkty uzyskane za sprawdziany czy kartkówki będą stanowiły większość w ogólnej puli punktów, gdyż te formy sprawdzania wiedzy wymagają od ucznia najwięcej przygotowań. Nauczyciel powinien ustalić również, czy przyznaje punkty ujemne np. za brak przygotowania do lekcji. Do punktów, które uczeń mógł zdobyć, nie wlicza się punktów za aktywność, co sprawia, że nawet jeden punkt zdobyty w ten sposób poprawia końcowy wynik ucznia.

Przed wystawieniem oceny śródrocznej lub rocznej nauczyciel sumuje uzyskane przez ucznia punkty. Następnie oblicza, jaki procent możliwych do zdobycia punktów uzyskał dany uczeń. Zależność oceny semestralnej od procentu X otrzymanych punktów przedstawiona jest w poniższej tabeli.

Procent punktów	$0 < X < 35$	$35 \leq X < 50$	$50 \leq X < 65$	$65 \leq X < 80$	$80 \leq X < 95$	$95 \leq X$
Ocena	1	2	3	4	5	6

Ocena opisowa na koniec semestru

Nauczyciel może również wybrać ocenę opisową lub tzw. ocenę kształtującą. Wówczas powinien wszelkie aktywności ucznia opisywać w dzienniku z krótką informacją, co jest mocną stroną ucznia, oraz wskazywać obszary, nad którymi uczeń powinien jeszcze popracować. Ocena taka nie wywołuje u uczniów tak negatywnych reakcji jak ocena tradycyjna, ale wymaga od nauczyciela poświęcenia większej ilości czasu na rzetelne zreferowanie postępów swoich podopiecznych.

PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW

Uwagi ogólne

Każdemu nauczycielowi zależy, aby jego uczniowie się rozwijali i osiąkali cele edukacyjne na miarę swoich możliwości. Aby tak się stało, należy zawsze dopasować zakres wiadomości i metody pracy do potencjału danej klasy. Koniecznie trzeba również uwzględnić zasadę stopniowania trudności, tak aby z jednej strony zadbać o dobro tych najłagodniejszych, a z drugiej – dawać wyzwania uczniom najzdolniejszym.

Każdy człowiek najwięcej zapamiętuje poprzez działania. Dlatego na lekcjach geografii warto jak najczęściej aktywizować uczniów. Uczniowie powinni być zachęceni do samodzielnego poszukiwania wiedzy w różnych źródłach informacji, do stawiania hipotez i poszukiwania argumentów na ich poparcie oraz do wykonywania prostych pomiarów, np. meteorologicznych. Doskonałym rozwiązaniem jest przygotowanie w pracowni geograficznej zestawu eksponatów (np. skał), podstawowych przyrządów do pomiarów meteorologicznych, modeli tłumaczących np. budowę wulkanu, a także licznych aplikacji multimedialnych, które w obrazowy sposób przedstawią omawiane zjawiska.

Uczniowie powinni także pracować metodą projektów, rozwiązywać stawiane przed nimi problemy, pracując w zespołach i ucząc się od siebie nawzajem.

Doskonałym sposobem osiągnięcia celów edukacyjnych z geografii jest udział uczniów w zajęciach terenowych. Wyjście chociażby do pobliskiego lasu lub na boisko pozwala np. na realizację tematów z zakresu krajobrazu najbliższej okolicy lub wykonywanie prostych pomiarów. Uczniowie bardzo chętnie biorą udział w takich zajęciach, a nauczyciel może jednocześnie realizować ważne cele wychowawcze, jak nauka umiejętności zachowania się w terenie, poszanowania przyrody i dostrzegania jej piękna. Zajęcia terenowe mogą być również interdyscyplinarne – jeśli klasa odwiedza obiekty dziedzictwa kulturowego, realizuje jednocześnie zagadnienia z podstawy programowej nauczania historii czy języka polskiego.

Wraz z postępem technologicznym powinno się realizować cele edukacyjne także z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Uczniowie na co dzień mają do czynienia z różnego rodzaju sprzętem elektronicznym, dlatego powinno się ich nauczyć mądrego korzystania z techniki. Podczas lekcji geografii warto sięgnąć po sprawdzone animacje lub filmy umieszczone w internecie, korzystać z różnych gier internetowych typu kahoot lub zachęcać uczniów do poznawania świata poprzez zdjęcia satelitarne czy mapy interaktywne. Wszystko, co rozbudza w uczniach ciekawość świata, uwarściwia ich na piękno przyrody i potrzeby drugiego człowieka, warte jest zastosowania w procesie edukacyjnym.

Nie należy przy tym rezygnować z tradycyjnych metod nauczania. Praca z podręcznikiem, atlasem, tekstem źródłowym uczy młodego człowieka analizy, wyciągania wniosków, samodzielnego dostrzegania prawidłowości oraz krytycznego myślenia. Uczeń ćwiczy koncentrację i jednocześnie jest pobudzany do refleksji.

Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych

Aby proces nauczania mógł się zakończyć sukcesem, potrzeba pewnych schematów i procedur. Porządkują one pracę ucznia na lekcji, dają poczucie bezpieczeństwa i sprawiają, że młody człowiek uczy się planować swoje działania, nie tylko edukacyjne.

Każda lekcja powinna rozpocząć się od przedstawienia głównych celów lekcji i wskazania najważniejszych punktów do realizacji. Istotne jest odniesienie się do już zdobytej przez ucznia wiedzy lub odwołanie się do jego doświadczeń. Uczeń, który np. latem zmarzł, gdyż za lekko ubrał się na spacer, chętniej pozna sposoby prognozowania pogody i nauczy się odczytywania np. aktualnej temperatury powietrza.

Warto minimalizować podające formy pracy na lekcji. Uczeń niewiele wyniesie z najciekawszego nawet wykładu, jeżeli będzie tylko słuchał. W celu lepszego zapamiętywania można zaproponować wykonanie mapy myśli, notatki graficznej lub innej jej formy. Nie powinno się także dawać uczniom zbyt wielu gotowych rozwiązań. Można np. zaproponować uczniom samodzielne poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o najlepsze warunki dla rozwoju rolnictwa w Polsce na podstawie analizy map tematycznych zamieszczonych w atlasie. Każda metoda aktywizująca przyniesie oczekiwane rezultaty, jeżeli na koniec nauczyciel podsumuje pracę uczniów, wskaże najważniejsze wnioski. Uczeń będzie miał satysfakcję z wykonanego zadania, a to pomoże mu lepiej zapamiętać wymagane treści podstawy programowej. Przy okazji uczeń będzie ćwiczył ważne umiejętności jak np. poszukiwanie informacji, analiza różnych źródeł informacji czy wyciąganie wniosków na podstawie danych.

Należy przy tym pamiętać, że nauczyciel nie musi ściśle trzymać się treści zawartych w podręczniku. Stanowią one jedynie propozycję. Nauczyciel powinien podążać za uczniem w jego rozwoju i chęci zdobywania wiedzy. W praktyce oznacza to np. rozszerzanie niektórych treści szczególnie interesujących dla uczniów lub szukanie innego ujęcia tematu, tak aby osiągnąć zamierzone cele edukacyjne.

Podczas każdej lekcji nauczyciel powinien zwracać uwagę na postawę ucznia i jego podejście do przedmiotu. Jego zaangażowanie w proces nauczania powinno przejawiać się przygotowaniem do lekcji, przynoszeniem niezbędnych materiałów, np. zeszytu oraz aktywnym uczestnictwem w proponowanych zadaniach.

Na zakończenie każdej lekcji należy podsumować najważniejsze informacje, zapytać uczniów, czy wszystko jest dla nich zrozumiałe i wyjaśnić ewentualne wątpliwości. Można zastosować również nauczanie wyprzedzające, np. zaproponować uczniom samodzielne przygotowanie pewnych informacji na następną lekcję, tak aby podczas zajęć móc podejść do tematu w sposób bardziej praktyczny niż teoretyczny.

W każdym dziecku jest naturalna chęć zdobywania wiedzy i nowych umiejętności. Od szkoły w dużej mierze zależy, czy uczeń będzie chciał uczestniczyć w procesie własnej edukacji, czy nie. Przemyślane działania oraz sięganie po sprawdzone metody i szukanie nowych lepszych rozwiązań mogą przyczynić się do sukcesu zarówno nauczyciela, jak i ucznia.